

Hat meghatározó tendencia 2021-re

Six Defining Trends for 2021

**BARANYI TAMÁS PÉTER–SALÁT GERGELY–
SZALAI MÁTÉ–UGRÓSDY MÁRTON**

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás:

Gorács Anikó

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Baranyi Tamás Péter–Salát Gergely–Szalai Máté–Ugródsy Márton, 2020.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2020.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.E-2020.100>

Összefoglalás: Jelen elemzésünkben azzal foglalkozunk, hogy milyen főbb tendenciák határozhatják meg a nemzetközi politikát 2021-ben. Ugyan a koronavírus-járványt fel lehet számolni a hatékony oltóanyag megjelenésével, de a vírus még a legjobb forgatókönyvek szerint is dominálni fogja 2021 elejét. A januárban hivatalba lépő Biden-kormányzatnak egyszerre kellene újjáalkotnia a szövetségi rendszerét, visszatérnie az Iránnal kötött nukleáris megállapodáshoz, és fellépnie néhány egyre önállóbb szövetségesével szemben. Az Európai Unióban új hatalmi konfigurációt eredményezhet a német tranzíció, illetve a felkészülés a 2022-es választásokra. A változások viszont akár nagyobb teret is adhatnak az olyan együttműködési formáknak, mint a V4. Mindezek mellett azonban talán semmi más nem fogja annyira meghatározni a jövő évet, mint a kínai–amerikai versengés aktuális állapota.

Kulcsszavak:: Egyesült Államok, koronavírus, Kína, Irán, Európai Unió, V4, választások, Kína

Abstract: *The present study aims at specifying six main dominant tenets for the international political scene in 2021. In spite of the introduction of an effective vaccine, the novel coronavirus pandemic will definitely shape the first half of 2021. The Biden Administration to be inaugurated in January is facing a multi-faceted challenge as it simultaneously wants to restrengthen its alliances, resuscitate the nuclear deal with Iran, and get some of his more autonomous allies back into the fold. A new political configuration may unfold in the European Union with the German transition and the lead-up to the French elections of 2022. These changes, however, may provide more room for subregional alignments, like the V4. Above all, the most definitive feature of the upcoming year is likely to be the Chinese-American rivalry and its consequences.*

Keywords: *United States, coronavirus, China, Iran, European Union, V4, elections, China*

A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY FELSZÁMOLÁSA

N yilvánvaló, hogy az, amiről a 2020-as évünk szólt, nagyban meg fogja határozni 2021-et is: az új típusú koronavírus-járvány. A Covid-19 minden szörnyű pusztítása ellenére [egyelőre nem alakította át jelentősen](#) a nemzetközi politikai erőteret, legfeljebb felerősítette a meglévő folyamatokat. Ennek talán az az egyik oka, hogy a korábbi, transzformatívabb járványoktól eltérően jelentős tompító hatást tudott kifejteni a modern orvostudomány és a korszerű igazgatás. A járványnak ugyanakkor voltak nagy győztesei és vesztesei is; sokan úgy vélik, hogy Donald Trump elnök [a koronavírus miatt veszített](#); Koszovóban

megbukott a kormány a válság félrekezelésének következtében, és egy-két alkalommal [választások maradtak el](#) a pandémia miatt. Úgy tűnik viszont, hogy a gazdasági visszaesés késleltetett hatása egyelőre megkímélt egy sor ingadozó fejlődő országot a nagyobb felfordulástól.

Azzal, hogy sorban engedélyeztetik az SARS-CoV-2 elleni vakcinákat, és lassan megkezdődnek az oltási programok, belátható közelségbe került a Covid-19 visszaszorítása és a normalitáshoz való visszatérés reménye. Az immunitás megszerzéséig azonban még rögzös út áll előttünk. Csak hogy a [tömeges oltással kapcsolatban felmerülő legfontosabb kérdéseket](#) nézzük, nem világos még például, hogy milyen sorrendben és milyen logisztikával végzik majd az oltást; nem világos azok köre, akiket inkább rizikós beoltani; nincs felmérve, hogy az egyes országokban a lakosság mekkora része ellenkezik a tömeges oltás gondolatával; nem tudjuk pontosan, hogy az egyes embereknél mennyi ideig tart az így szerzett immunitás; és nem tudjuk, hogy nem alakul-e ki a későbbiekben „vakcinaszökevény” vírusváltozat, ami aztán újra elterjedhet.

Jelenleg úgy tűnik, hogy a munkájuk vagy életkoruk és betegségük miatt legveszélyeztetettebb csoportok beoltása után mihamarabb be kellene oltani a lakosság lehető legnagyobb részét, hogy minél kisebb „ablakot” hagyjunk a vírus esetleges újbóli elterjedésének. Mindez elképesztő közigazgatási és logisztikai munkát jelent az egyes államok számára, amit egyes esetekben (például az Európai Unión belül) nemzetközi koordinációban is egyeztetni kell. Hogy milyen gyorsan és milyen hatékonyan sikerül a tömeges oltási kampányt megszervezni, annak nagyon is jelentős nemzetközi politikai hatásai lehetnek: a sikeres vakcináció ugyanis növeli a nemzetközi bizalmat, ami korábbi kilábalást tesz lehetővé a gazdasági válságból, valamint enyhítheti a már így is súlyos egészségügyi és társadalmi károkat, amiket a járvány okozott. Ellenkező esetben, vagyis ha a tömeges oltás akadozik, jóval tovább elhúzódhatnak ezek a folyamatok.

Az országok jelentős része a legoptimistább forgatókönyvek esetén is azal számol, hogy 2021 elején a lezárások még megmaradnak: sőt a legtöbb év végi lockdown már eleve átnyúlik január elejére. A kisebb könnyítések ellenére nyárig nagy valószínűséggel az oldások és kötések határozzák majd meg társadalmaink ritmusát a [„pöröly és a tánc”](#) jegyében. Még ha nyárra vissza is állhat valamelyest a normális élet, a polgári légiforgalom és a nemzetközi turizmus sokáig szenvedni fog a Covid-19 hosszan elhúzódó hatásaitól, ami nemcsak a budapesti bulinegyed kilátásait teszi fakóvá, hanem a karib-tengeri és dél-európai országok teljes gazdaságát is bizonytalanná teszi. Az új típusú koronavírus teljes szektorokat tarolt le, és az egész szolgáltatási piacot megbénította, a kilábalás gyorsasága tehát kulcsfontosságú lesz a gazdaság talpra állításához is. Anthony Fauci szerint a járvány valószínűleg [2021 őszére válík kezelhetővé](#), a BioNTech török származású igazgatója szerint viszont [akár már márciusra](#), azonban mindkét forgatókönyvhöz elengedhetetlen a tömeges oltások megfelelő logisztikája, az egészségügy megerősítése, a lakosság további monitorozása, valamint [az elszigetelt esetek felkutatása is](#), ami még a legjobb tervek mellett is nagy kihívás az állami közigazgatás számára.

VISSZATÉR-E A LIBERÁLIS NEMZETKÖZI REND?

Érdemes élesen kettéválasztani a kérdést gazdasági és politikai dimenzióra. A gazdasági dimenziót vizsgálva megállapítható, hogy ennél liberálisabb talán csak az első világháború előtt volt a világgazdaság: a szabadkereskedelem egyre erősödik, újabb kereskedelmi szövetségek jönnek létre (pl. [RCEP](#)), amelyek igyekeznek lebontani a vámokat és más korlátozásokat, miközben a transznacionális vállalatok igyekeznek minél nagyobb hasznot húzni a rendszerből. A legjobb példa erre talán a nagy (és jellemzően amerikai) tech-vállalatok működése; ezek ugyanis sokszor már-már területen kívüli entitásként viselkednek, és az egész világot a saját játszóterüknek tekintik, figyelmen kívül hagyva az egyes nemzetállamok jogszabályait. Talán nem véletlen, hogy Donald Trump elnökségének utolsó hónapjaiban indult [trösztellenes vizsgálat](#) például a Facebook ellen, de az Alibaba és más kínai cégekkel szembeni amerikai fellépésnek is van egy hasonló, gazdasági eleme a geopolitikai vetélkedésen túlmenően. Az internetes óriások szabályozása viszont szükséges feltétele egy jobban működő online szolgáltatói szektor létrejöttének. A szabadkereskedelmi megállapodások előnyeiből a hagyományos gyártó cégek is részesülnek, számukra inkább a koronavírus-járvány miatt az ellátási láncokban fellépő zavarok okoztak nehézségeket, ennek köszönhető a „near-shoring” és a „re-shoring” gondolat újbóli megerősödése.

Míg gazdasági téren több szereplőt is látunk eltérő nemzeti háttérrel, akik élvezik a szabadkereskedelem előnyeit, addig politikai téren a liberális nemzetközi rend fogalma egyet jelent a progresszív „értékek” globális előretörésével. A szexuális és egyéb (de szigorúan nem nemzeti) kisebbségek védelme, a progresszív napirend, a nyitott társadalom eszméjének terjesztése várhatóan a [Biden-adminisztráció](#) egyik legfontosabb külpolitikai célja lesz (nem tanulva a korábbi elnökök által is szívesen alkalmazott, de minden esetben megbukott „demokrácia-export” tapasztalataiból). Ugyanakkor az USA-t saját belpolitikai és gazdasági problémái nem teszik már olyan pozitív és követendő példává, mint 1990-ben, vagy akár a második világháború után, és ma már nehéz azzal is érvelni, hogy gazdasági növekedést és prosperitást csak a szabadversenyes kapitalizmus és a liberális demokrácia hozhat. A Nyugat pontosan azt az erőszakos kultúra- és szemléletterjesztést folytatja, amivel egyébként a riválisait, így elsősorban a kommunista Kínát vádolja, csak ezt az „egyetemes értékek” és a „liberális világrend” eszménye mögé rejti, noha jól tudjuk: valójában a Nyugat sem egységes a tekintetben, hogy mit is ért „egyetemes értékek” alatt, és azt a Bibliából, a felvilágosodásból, vagy éppen a materializmusból vezeti-e le.

2021 tehát a narratívák harcát is fel fogja erősíteni, és várhatóan a „jó” és [demokratikus Nyugat](#) (=progresszív USA/EU) fog szemben állni a „rossz” és autoriter Kelettel (elég csak beleolvasni a Biden-adminisztráció már ismert és várható kulcsszereplőinek nyilatkozataiba és írásaiba), viszont ez a fekete-fehér amerikai szemlélet olyan megközelítést jelent, ami a világ színességét és változatosságát

nem tudja jól leképezni. Éppen ez a doktriner szemlélet jelenti majd az úgynevezett liberális világrend megvalósításának legnagyobb akadályát, ugyanis, ha a szabadság csak addig terjed, hogy szabadon egyetérthetünk a progresszívekkel, az nem biztos, hogy kellően erős alapot jelent egy új világrend felépítéséhez, főleg akkor, ha az egyetlen komolyan vehető rivális nem támaszt hasonló ideológiai előfeltételeket az esetleges együttműködés kapcsán.

ÚJ SERIFF A VÁROSBAN

Az Egyesült Államok új kormányzatának a jelszava is lehetne az, hogy „Amerika visszatér”, ami a gyakorlatban nem mást jelent, mint hogy Washington újra ki akarja venni a részét a globális politika aktív irányításából. A Biden-adminisztráció azt a két – látszólag egymással ellentétes – politikai prioritást fogja követni, hogy megújítsa és megerősítse tradicionális szövetségeit, valamint hogy világossá tegye, a „szabályokon alapuló, liberális nemzetközi rendet” nem szabad áthágni.

Ez utóbbi szempontot különösen a Kongresszus progresszívjai, valamint a tömegesen Bidenre szavazó városi fiatalok képviselik, akik szerint meg kell büntetni az USA-nak azokat a szövetségeit, akik maguk sem tartják be a Washington által megkövetelt emberi jogi és nemzetközi jogi sztenderdeket. Sokan a kampánykommunikáció miatt specifikusan olyan országokban gondolkodnak, mint Magyarország vagy Lengyelország, amiket Biden még [elnökjelöltként egy lapon emlegetett](#) Belarusszal. A nagyhatalmi realitás talaján állva azonban inkább azok az országok jöhetnek szóba, amelyek ténylegesen jelentős mértékben tudják sérteni az USA reális érdekeit. Ebben a tekintetben a leginkább a Török Köztársaság és a Szaúd-Arábiai Királyság jöhetnek számításba. Törökország azért kerülhet fel erre a listára, mert különutas és markánsan független külpolitikát folytat a Közel-Keleten és más térségekben, ami gyakran ellentétes az amerikai érdekekkel (Észak-Szíriában, Líbiában stb.); többek között [megvásárolta az orosz S-400-as rakétavédelmi rendszert](#), valamint módszeresen központosítja a hatalmat az országban a 2016-os sikertelen puccskísérlet óta. Emellett Ankarának a karabahi konfliktusban játszott szerepét sem nézték jó szemmel a nyugati fővárosokban. Szaúd-Arábia pedig két okból szúrhatja az új seriff szemét: a [hagyományosan rossz emberi jogi](#) híre miatt, amit a 2018-as Hasogdzyilkosság ismét felszínre hozott; valamint Rijád aktív Irán-ellenes külpolitikája miatt, amellyel igyekszik megakadályozni a nukleáris megállapodáshoz való visszatérést. A két kérdés szimbolikusan összeér Szaúd-Arábia jemeni háborúban való részvételének megítélésében, ugyanis ennek a demokrata vezetés jóval nagyobb jelentőséget fog tulajdonítani: több fontos demokrata képviselő, és maga Joe Biden is tett arra utaló kijelentéseket, hogy a szoros és jól jövedelmező szaúdi-amerikai védelmi együttműködést is felülvizsgálják, hogy [„ne finanszírozzák a szaúdi háborút Jemenben”](#).

Bizonyos értelemben kétpárti konszenzus övezi azt az álláspontot, hogy nem lehet mindent a Trump-féle tranzakcionális keretben megoldani: december 11-én a Kongresszus végül megszavazta a Törökország (elsődlegesen a török védelmi ipar képviselői) [elleni szankciókat](#), amit az oroszellenes republikánusok és a progresszív baloldal támogatott a leginkább. Bár Donald Trump valószínűleg meg fogja vétózni a törvényjavaslatot, az már 2021 elején ismét átmehet a törvényhozáson. Kérdés azonban, hogy ennél komolyabb figyelmeztetésre számíthatnak-e Ankarában, vagy Washingtonban megelégszenek ennyivel; illetve, hogy mi lesz hosszú távon az amúgy igen baráti szaúdi–amerikai barátsággal.

A gyakorlatban a török és szaúdi kapcsolatok kezelése már csak azért is szorosan összefügg egymással, mert az Ankara és Rijád közötti viszony az elmúlt években kiéleződött, hiszen a két fél számos ügyben egymással ellentétes oldalon találta magát. Ha Washingtonnak nem is kell „választania” két szövetségese között, az egyikkel szembeni büntetés erősítheti a másik pozícióit.

Kérdéses ugyanakkor, hogy az USA miként léphet fel Törökország esetében egy NATO-tagország, Szaúd-Arábia esetében pedig az amerikai fegyveripar egyik keresleti gócpontja ellen. Nagyon valószínű, hogy a Trump-korszak „félrenézése” és tranzakcionális alkui nem fognak visszaköszönni, de hogy proaktív szankciókkal is fellépnének-e ilyen fontos szövetségesek ellen olyan kihívó országok szomszédságában, mint Oroszország, az erősen kétséges. Egy összefoglaló szerint a Biden-kormányzat nem fogja támogatni az autokratikusnak tartott rendszereket, [de nem is fogja bátorítani semmire a helyi liberálisokat](#). Törökország esélye talán nagyobb valamiféle „megrendszabályozásra”, mivel itt van demokratikus ellenzék, amit Washingtonból támogathatnak, és van észszerű kompromisszum, amelynek elérése politikai nyereség volna a Capitol Hillen. Mindez azonban attól is függ, hogy miként alakul az USA Közel-Kelet-politikája, és mennyire értékelődik le a formálódóban lévő, Izrael-közeli Kairó–Rijád–Abu Dzabi-tengely építése.

AZ EU BELSŐ DINAMIKÁJA

Az EU számára a 2020-as év komoly megpróbáltatásokat, de komoly előrelépéseket is hozott. Brüsszel – vagyis inkább Berlin és Frankfurt – megfogadta a régi jótanácsot, miszerint nem szabad elvesztegetni egy jó kis válságot, és a [korona-kötvények](#) néven is ismertté vált közös európai adóssággal új szintre emelte az uniós együttműködést, olyan szintre, ami tíz, vagy akár öt évvel ezelőtt teljesen elképzelhetetlen volt. Az EU tagállamainak közös eladósodása, és az adósságért viselt közös felelősség egy olyan szimbolikus politikai akadály leküzdése volt, amelyet a görög adósságválság során még minden európai vezető kizárt, most viszont önként mentek bele az egyezségbe a koronavírus-járvány okozta gazdasági visszaesés okán.

A közös adósságért viselt felelősség egyben azt is jelenti, hogy az uniós gazdaságpolitikai koordináció még erősebb lehet a jövőben, ami jó hír az északi, de [fukar](#) és rossz a déli, költekező tagállamok számára. A közös adósságért viselt politikai felelősség ugyanis nem teszi majd lehetővé a keynesiánus, állami költekezésre alapozó déli válságkezelést (lásd még: alapjövedelem-vita), az északi országok az eurókötvényekkel pedig politikai kontrollt (még ha uniós kontrollnak álcázva is) szereznek a déliek gazdaságpolitikája felett, amit a déli kormányok önként fogadtak el. Fausti alkunak bizonyulhat ez hosszabb távon, amelynek következményeit most még nem látjuk, de az első jeleket már a következő évben figyelni kell majd, mert hasonló logika szerint épül fel a jogállamisági kritériumrendszer is, amelynek politikai fontosságát a keleti tagállamok ellenőrzésének vágya adja.

2021-ben ismét elkezdődik az Unióra olyannyira jellemző stratégiai várakozás időszaka is: Angela Merkel ígérete szerint 15 év után távozik majd a német kancellári székéből. Azt már most elmondhatjuk, hogy hivatali ideje alatt Németország az EU megkerülhetetlen és egyedüli vezetőjévé vált, így Merkel – történelmi perspektívából szemlélve – legalább Helmut Kohl eredményeihez és politikusi jelentőségéhez ér fel. Másrészt a CDU [elhúzódozó belső vezetőkeresési válsága](#), ami a kancellári utódlást is jelentősen befolyásolja, Európa számára is blokkoló tényezőként jelentkezik, senki sem tudja ugyanis, hogy mire számíton a következő német kormánytól egy olyan pillanatban, amikor mindenki a német vezetésre vár. A stratégiai várakozás másik eleme a 2022-es francia elnökválasztás: az egyre populistább, egyre [rendpártibb](#) és [iszlám-kritikusabb](#) irányba forduló Emmanuel Macron kampánya szinte biztosan Európa köré fog szerveződni (hiszen a sikeres francia gazdasági reformokra – nem meglepő módon – nem tud), azonban kérdés, hogy a vizionárius beszédekkel jelentkező, de azok megvalósításában nem annyira jeleskedő elnök kézzelfogható hazai eredmények híján milyen befolyással tud lenni Európa valódi működésére a brüsszeli liberális-eurokrata blokkon túl.

A két fő tagállam vezetői és vezetési válsága viszont utat nyithat a kisebb, rugalmasabb koalíciók előtt az EU-ban, köztük a Visegrádi Együttműködésnek is, amelynek elnökségét Magyarország látja majd el 2021. július 1-jétől egy éven át. A magyar V4-elnökség különlegessége, hogy mindig választási kampányra és részben választási évre esik (azért is, mert hazánk az egyetlen ország a V4-ben, ahol még nem volt előrehozott választás a rendszerváltoztatás óta), így a V4-koordináció a magyar kormány számára értelemszerűen kiemelt jelentőséggel bír majd. Ennek két fő dimenzióját érdemes kiemelni: egyrészt az EU-n belüli vákuumok és megnyíló terek betöltését (amit egyébként nagyban meghatároz a V4–német viszony, itt viszont Merkel távozása miatt még vannak tisztázatlan kérdések), másrészt pedig a V4+ formátumok, amelyek keretében a négy ország más, nagyobb partnerekkel vagy országcsoportokkal folytat egyeztetéseket. Szinte biztosan fókuszban lesz Délkelet-Európa, a Keleti Partnerség országai, és ezáltal a V4-ek egy olyan pozitív napirendet tudnak építeni az EU-n belül, amely tartalommal töltheti fel a stratégiai várakozás időszakát is.

AZ IRÁNI ATOMMEGÁLLAPODÁS KÉRDÉSE

A Közel-Kelet térségének kezelésében a Trump-adminisztráció számos előre nem látott [sikert](#) tudott elkönyvelni. Izrael külkapcsolatainak javítása, az Iszlám Állam iraki és szíriai területbirtokló képességének felszámolása, valamint egy újabb háborúba való belesodródás elkerülése a republikánus elnök tevékenységének legnagyobb külpolitikai eredményei közé sorolhatók. Mindezen túl sokak szemében az Obama elnök által megkötött, 2015-ös iráni nukleáris megállapodásból – angol rövidítéssel JCPOA – való 2018-as amerikai kilépés is hasonló siker volt.

Ám az előzőekkel ellentétben ez utóbbit a Biden-adminisztráció feltehetően megkísérli majd visszafordítani a hivatalba lépését követő fél évben. A JCPOA megmentésének komoly szimbolikus értéke lenne: az egyezmény tető alá hozásában a Biden-kormány külpolitikai kulcsembereinek, így [Tony Blinken](#) külügyminiszternek és [Jake Sullivan](#) nemzetbiztonsági tanácsadónak is komoly szerepe volt. Ráadásul a demokrata szakpolitikusok azóta is [nyilvánosan kiálltak az egyezmény](#) mellett, kiállításba helyezve az újracsatlakozást, amennyiben Teherán teljesíti az egyezmény előírásait. Ahogy annak idején Trump kilépése is az Obama-kormány Irán-politikájának szimbolikus felülírását jelentette, úgy a Biden-adminisztráció is a Trump-kormány emlékét akarhatja kitörölni a JCPOA megmentésével.

Ráadásul Washington az [iráni politikai naptár](#) is sürgeti. Az Iszlám Köztársaságban 2021 júniusában tartanak elnökválasztást; itt a [megfigyelők](#) egy, a jelenleginél keményvonalasabb elnök megválasztását valószínűsítik. Bár az új koronavírus kiszámíthatatlanabbá tette a politikai versengést, a Nyugattal való békülékenyebb külpolitikát és a világgazdaságba való integrációt támogató centristáknak nehéz dolga lesz. A jelenlegi elnök, Hasszán Róháni már nem indulhat újra, ráadásul a kormányba vetett bizalom is [történelmi mélyponton](#) van az iráni gazdaság krónikus problémái, az érzékelt korrupció, valamint a Trump-kormány nyomásgyakorlása miatt. Ez a keményvonalasoknak kedvez, akik már a 2020-as [törvényhozási választáson](#) gyakorlatilag átvették a parlament irányítását. Ha ez a tendencia folytatódik, és az elnökséget is az atommegállapodással és a nyugati kooperációval kritikus politikai tábor szerzi meg, akkor a Biden-kormányának nagyon nehéz dolga lesz a megállapodás megmentésével.

A fentiek fényében mind az amerikai, mind a jelenlegi iráni kormány a JCPOA fél éven belüli újjáélesztésében érdekelt: a Róháni-kormány ezzel bizonyítani tudná békülékeny külpolitikájának sikerét, ami lélegzethez juttatná a gazdaságot (ezzel is segítve a mérsékelt elnökjelöltet a választásokon), a Biden-adminisztráció pedig egy „gyors”, szimbolikus győzelmet tudna felmutatni az első száznyolcvan napban.

A kölcsönös érdekek ellenére ugyanakkor több akadálya is lehet a JCPOA gyors újjáélesztésének. Egyrészt a két állam között egyelőre nem látszik az egyetértés a konkrét lépések sorrendjét, illetve a tárgyalások megindulásának feltételeit illetően: a [Biden-adminisztráció](#) a JCPOA-ból adódó kötelezettségek iráni betartását tekinti kiindulópontnak, [Róháni külügyminisztere](#) viszont az amerikai szankciók feloldását.

Másrészt mindkét fél részéről logikus lenne a JCPOA módosításának vagy az újjáélesztés feltételeinek meghatározása. Az iráni kormányra nagy nyomás nehezedik a keményvonalasok, valamint a legfőbb vallási vezető és a hozzá kötődő egyéb állami szervek részéről, hogy [valamiféle kompenzációt](#) követeljen az elmúlt évek amerikai politikája miatt elszenvedett károk fejében. A másik oldalon viszont Washington (jogosan) érezheti a Róháni-adminisztráció kiszolgáltatott helyzetét, amelyet felhasználhat a Trump-kormány által is megfogalmazott követelések némelyikének (például az iráni rakéta programmal kapcsolatos korlátozások) diskurzusba emelésére.

Harmadrészt januárig a két ország közötti eskaláció lehetősége határozottan fennáll. Karácsonykor feltehetőleg iráni támogatású iraki milíciák az [elmúlt évtized legnagyobb rakétatámadását](#) hajtották végre a bagdadi amerikai nagykövetség ellen – amerikai állampolgár ugyan nem vesztette életét, Trump elnök mégis fenyegetéseket [fogalmazott meg](#). A viszony romlásában nemcsak a január 20-áig Washingtont irányító republikánus elnök érdekelt – hiszen ezzel alááshatja utóda békülékenyebb politikáját – hanem, ahogy azt már említettük, a keményvonalasok vezette iráni intézmények (például a Forradalmi Gárda) is, amelyeknek a kormánytól független, önálló cselekvőképességük van.

Negyedrész az Egyesült Államok egyes térségbeli szövetségesei is erősen ellenzik a nukleáris megállapodásba való visszalépést. Izrael és az Öböl menti arab államok a JCPOA lehangosabb ellenzői voltak eddig is, a köztük lévő közeledés eredményeképpen pedig közösen a korábbinál [nagyobb és hatékonyabb lobbierőt](#) tudhatnak magukénak Washingtonban. A nukleáris megállapodás gyors felélesztésével a Biden-adminisztráció azt üzenné szövetségeseinek, hogy Obamához hasonlóan nem veszi figyelembe biztonságpolitikai aggályait, egy ilyen lépés pedig negatív módon befolyásolná a Biden-adminisztráció regionális kapcsolatait. Ennek fényében a legvalószínűbb forgatókönyv talán az, hogy arab–izraeli nyomásra Washington változtatásokat eszközölne vagy újabb feltételeket szabna a megállapodásban, amely (ahogy azt korábban említettük) ismét csak csökkentené az egyezmény újjáélesztésének esélyeit.

KÍNA ÉS AMERIKA: TITÁNOK HARCA

Az amerikai–kínai kapcsolatok 2020-ban mélypontra jutottak. Bár az év elején a kereskedelmi háború az [első fázisú megállapodásnak](#) köszönhetően némileg enyhült, a koronavírus-járvány újra kiélezte az ellentéteket; Donald Trump egyértelműen a [kínaiakat tette felelőssé](#) a törtétekért, s a durva Kína-ellenes megnyilvánulások az amerikai választási kampányban mindkét jelölt részéről rendszeressé váltak. A kínaiak [Amerika-ellenes propagandával](#) válaszoltak, felhívva a figyelmet arra, hogy míg ők otthon sikeresen megfékeztek a járványt, az USA kudarcot vallott, ami százezrek halálához vezetett. A retorikai háború minden fronton folyt, még Magyarországon is nyilvános vita alakult ki az [amerikai](#)

és a [kínai](#) nagykövet között; a budapesti amerikai követség [fizetett hirdetésekben](#) próbálta felhívni a figyelmet a kínai térnyerés veszélyeire, a kínaiak pedig maszk-diplomáciával, [új befektetések bejelentésével](#) és turisztikai kampánnyal igyekeztek a közvéleményt és a döntéshozókat maguk mellé állítani. Mindeközben világszerte óriási nyomás nehezedett az amerikai szövetségesekre, hogy tiltsák el a kínai cégeket az 5G-hálózataik kiépítésében való részvételtől.

Bár természetesen a személyes tényezőknek is van szerepük, a kínai–amerikai viszony megromlása nem Donald Trump elképzeléseinek vagy stílusának köszönhető, s nem is annak, hogy Hszi Csin-ping (Xi Jinping) kínai államelnök-pártfőtitkár alatt Kína szakított addigi visszafogott, konfliktuskerülő külpolitikájával, és nyíltan felvállalta világhatalmi ambícióit. Az ellentétek kiéleződésének [strukturális okai vannak](#), amelyek elsősorban abból fakadnak, hogy gazdasági – ebből adódóan politikai és katonai – súlya megnövekedésével Kína fenyegetni kezdte az USA globális dominanciáját és az amerikai érdekek szerint kialakított világrendet. Ennek megfelelően Washington már az Obama-adminisztráció alatt – amikor világossá vált, hogy Kína nemcsak partnere, de kihívója is az Egyesült Államoknak – [napirendre tűzte](#) Kína visszaszorítását, s Trump csak folytatta elődje politikáját, persze a saját eszközeivel. Ebből az is következik, hogy a Kína-ellenes pályáról a Biden-kormányzat sem térhet le, hiszen az alaphelyzet – a felemelkedő Kína fenyegeti a csökkenő relatív súlyú USA befolyását – változatlan marad. Ezt jelzi az a tény, hogy a [választási kampányban](#) a Biden-stáb és a demokrata elkötelezettségű média nem Kína-ellenes politikája miatt támadta Trumpot, hanem azért, mert az nem volt elég hatékony.

Mindebből az következik, hogy 2021-ben is a világ két legnagyobb gazdasága közötti szembenállás fennmaradásával kell számolnunk. Elképzelhető, hogy a Trump-korszakkal való szakítás jegyében Biden törekedni fog a kereskedelmi háború lezárására, s a felszínen javulni fog az amerikai–kínai kapcsolat, de ez a mélyben meghúzódó alapproblémán nem változtat. Egyes területeken felfüggeszthetik ugyan az összetűzéseket, de eközben máshol új frontok fognak nyílni. A strukturális ellentét mellett a konfliktus fennmaradásához vezetnek az alábbi tényezők: 1) Kína az USA-nál gyorsabban lábalt ki a járványból, ezért a Covid-19 utáni években tovább csökken a két gazdaság mérete közti különbség, sőt Kínának reális esélye van [Amerika leahagyására](#) néhány éven belül (vásárlóerő-paritáson számítva a kínai gazdaság [már most is nagyobb](#) az amerikaiénál). Ez tovább táplálja a pozícióvesztés miatti amerikai félelmet. 2) A demokrata hagyományokból és a Biden-kormányzat személyi összetételéből is adódik, hogy Washington sokkal ideológiavezéreltebb politikát fog folytatni, s Kína kapcsán újra állandó téma lesz az emberi jogok helyzete, az autokratikus berendezkedés, a demokratikus jogok hiánya. 3) Az amerikai közvélemény [erősen Kína-ellenes](#), ami a döntéshozók mozgásterét is csökkenti. 4) A kínai magabiztosságot és ezzel a konfliktusvállalási hajlamot növeli a járvány hatékony kezelése és a 2020-ban is pozitív gazdasági növekedés. 5) A kínai belpolitikában a 2021-es év a – biztosan fontos személyi változásokat hozó – [2022-es pártkongresszusra](#) való felkészülés jegyében fog telni, ami a gyakorlatban kiélezett hatalmi harcokat jelent. Minden

szereplőnek – beleértve Hszi Csin-pinget is – érdeke lesz, hogy keményebb belső Amerika-ellenes retorikával növelje támogatottságát, mutatva, hogy nem enged a külső nyomásnak.

A konfliktus irányába ható tényezők ellenére rövid távon mindkét félnek érdeke, hogy – az alapvető ellentétekről nem elfeledkezve – tűzszünetet kössön, hiszen a pandémia okozta gazdasági problémák kezelése most minden más szempontot háttérbe szorít. A Biden-adminisztráció hivatalba lépése jó alkalmat teremthet arra, hogy látszólag új korszak kezdődjék a kínai–amerikai viszonyban, s legalább a retorika szintjén normalizálódjék a helyzet. A kereskedelmi háború esetleges ünnepélyes lezárását a kínai vezetés sem utasítaná el, mert azt otthon győzelemként tudnák kommunikálni. Joe Biden jóval visszafogottabb kommunikációs stílusa is a konfliktus – legalábbis felszíni – enyhüléséhez vezethet, miközben az új hidegháborúnak nevezhető vetélkedés a mélyben természetesen tovább folyik majd. Egy ideiglenes kiegyezés időt ad Washingtonnak arra, hogy újjászervezze – Trump alatt elbizonytalanodott – szövetségi rendszerét. Ennek fényében 2021 egyik legfontosabb folyamata az lesz, amelynek során az amerikaiak megpróbálják Kína ellen fordítani partnereiket, igyekezve elvágni Kínát a további befolyásszerzés lehetőségétől, miközben Kína próbálja mindezt megakadályozni. Magyarország sok szempontból ennek a küzdelemnek a frontvonalában található, így fel kell készülnünk arra, hogy hazánk az amerikai–kínai vetélkedés egyik terepe lesz.